

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο άνθρωπος είναι το κέντρο του κύκλου της ζωής, αλλά όμως δεν είναι ο ίδιος ο κύκλος της ζωής. Ανήκουμε στον κόσμο, αλλά αυτός ο κόσμος δεν μας ανήκει, δεν είναι κτήμα μας. Είμαστε οι διαχειριστές της ζωής και όχι οι ιδιοκτήτες της. Δεν είμαστε δούλοι του κόσμου, ούτε όμως γίναμε κι αφεντικά του. Απλώς παραμένουμε οικονόμοι της ζωής¹.

Με αυτόν τον κάπως αφοριστικό τρόπο απεικονίζουμε την κρίση του ανθρωπισμού στον νεώτερο δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό. Ο αναγεννησιακός ανθρωπισμός πρόβαλε τον άνθρωπο ως το επίκεντρο της πραγματικότητας και κατέφυγε στα ανθρωπιστικά γράμματα, προκειμένου **να καταστεί ανθρωπίνος ο άνθρωπος** (homo humanis). Αγαθή κι επαινετή η πρόθεση του ανθρωπισμού, όπως επίσης αγγαοί² αποδείχθηκαν οι καρποί του μέσα στον επακολουθήσαντα διαφωτισμό με την καθιέρωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου που υπόσχονται την ελευθερία ως εγγύηση της ανθρωπιάς του ανθρώπου.

Το αναπόφευκτο **ατόπημα** του ανθρωπισμού είναι η διολίσθησή του στον ατομικισμό. Ο Humanismus (ανθρωπισμός, ουμανισμός) κατάντησε Individualismus (ατομικισμός). Λέμε *άνθρωπος* και εννοούμε *άτομο*. Μιλούμε για τον *πολίτη* και έχουμε στον νου τον *ιδιώτη*. Αναφερόμαστε στον *εαυτό* μας και εξυπονοούμε το *εγώ* μας σε τέτοιο βαθμό, ώστε ναλησμονούμε τον *άλλο* που συνυπάρχει μαζί μας και το *όλον* μέσα στο οποίο συνανήκει το *εγώ* μας μαζί με καθένα *άλλο* του. Οι λογοτέχνες προφήτευαν από τον προπερασμένο αιώνα ήδη: «Όλοι στον αιώνα μας χώρισαν και γίνανε μονάδες, ο καθένας αποτραβιέται στη μοναξιά του, ο καθένας απομακρύνεται απ' τον άλλον, κρύβεται και κρύβει το έχει του³ και καταλήγει ν' απωθεί τους ομοίους του και ν' απωθείται απ' αυτούς» (Ντοστογιέφσκι).[...]

Για **να υπερβεί** ο ανθρωπισμός **την κρίση** του απαιτείται να προβεί σε μια μόνο σωτήρια πρωτοβουλία: **να αποποιηθεί τον ατομικισμό**. Για να μιλήσουμε με την γλώσσα των ποιητών μας: «Το καίριο στη ζωή αυτή κείται πέραν του ατόμου. Με τη διαφορά ότι, αν δεν ολοκληρωθεί κανείς ως άτομο -κι όλα συνωμοτούν στην εποχή μας γι' αυτό- αδυνατεί να το υπερβεί» (Ελύτης). Ο ανθρωπισμός χρειάζεται, αλλά δεν αρκεί έτσι όπως κατάντησε, δηλαδή σαν ατομικισμός. Απαιτείται ο ανθρωπισμός και περιττεύει ο ατομικισμός. Είναι επιτακτική ανάγκη των καιρών μας να περάσουμε από την εξατομίκευση του ανθρώπου στον εξανθρωπισμό του ατόμου. Με δυο λόγια, πρέπει να απελευθερώσουμε τον ανθρωπισμό από τον ατομικισμό. Όταν ο άνθρωπος αυτοπεριορίζεται στο άτομο, τότε αυτοχειριάζεται⁴ υπαρξιακά. Ο ατομικισμός είναι το καρκίνωμα του ανθρωπισμού.

Ο ορίζοντας για την αποδέσμευση του ανθρωπισμού από τον ατομικισμό είναι ο κοινωνισμός⁵. Ο ανθρωπισμός χρειάζεται να κοινωνικοποιηθεί, δηλαδή ο άνθρωπος να αντιληφθεί την ύπαρξή του ως συνύπαρξη κι όχι σαν δήθεν αυθύπαρκτη μονάδα αποκομμένη από το περιβάλλον της, όπως δυστυχώς συμβαίνει με το άτομο. [...] Με μια απλή φράση: ο άνθρωπος δεν υπάρχει απλώς, αλλά συνυπάρχει κυρίως.

Ο άνθρωπος είναι συνάνθρωπος, αλλιώτικα καταντά απάνθρωπος. Ο ανθρωπίνος άνθρωπος δεν είναι ατομικός αλλά κοινωνικός: δεν αποτελεί ύπαρξη αλλά συνύπαρξη.[...]

Πυξίδα για τον ασφαλή *διάπλου*⁶ ανάμεσα στην Σκύλλα της εξατομίκευσης και στην Χάρυβδη της μαζοποίησης είναι η κοινωνικοποίηση του ανθρωπισμού. Χωρίς να διακινδυνεύουμε κανενός είδους προφητεία και δίχως να καταφεύγουμε σε ιστορικοφιλοσοφικές μαντείες, πιστεύουμε ότι ο κοινωνισμός του ανθρωπισμού είναι η **επιταγή των καιρών** μας.

(Μάριος Μπέγζος, «Ο κοινωνισμός του ανθρωπισμού», *Ευθύνη*, τεύχος 420, Δεκέμβριος 2006, σελ. 647-648).

1. οικονόμοι της ζωής: διαχειριστές της ζωής
2. αγγαοί ... καρποί: λαμπρά, αξιοθαύμαστα αποτελέσματα
3. το έχει του: αυτό που διαθέτει
4. αυτοχειριάζεται: αυτοκτονεί
5. κοινωνισμός: κοινωνικοποίηση
6. διάπλους: το πέρασμα

ΘΕΜΑΤΑ

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (80-100 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε 70-90 λέξεις το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος από το κείμενο: «**Ο άνθρωπος είναι συνάνθρωπος, αλλιώς καταντά απάνθρωπος.**»

Μονάδες 10

B2. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ως τρόπο πειθούς, εκτός των άλλων, και την επίκληση στην αυθεντία. Να εντοπίσετε δύο περιπτώσεις επίκλησης στην αυθεντία.

Μονάδες 5

B3. Οι ακόλουθες λέξεις και φράσεις χαρακτηρίζουν ένα επίσημο ύφος λόγου. Να αποδώσετε με ύφος πιο ανεπίσημο και οικείο τις υπογραμμισμένες λέξεις:

να **καταστεί** ανθρώπινος ο άνθρωπος, **ατόπημα**, να **υπερβεί** την κρίση, να **αποποιηθεί** τον ατομικισμό, **επιταγή** των καιρών

Μονάδες 5

B4. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί συχνά στο κείμενό του α' πληθυντικό πρόσωπο. Να δικαιολογήσετε την επιλογή του αυτή.

Μονάδες 5

Γ. Σε μια εποχή με μεγάλο έλλειμμα ανθρωπιάς έχει σημασία να οργανώνονται εκδηλώσεις που βοηθούν όσους συνανθρώπους μας το έχουν ανάγκη. Να γράψετε ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου σας, όπου θα εξηγήτε γιατί πρέπει να στηρίζονται τέτοιες προσπάθειες. Παράλληλα, να αναφερθείτε στη συμβολή της παιδείας στην καλλιέργεια της ανθρωπιστικής συνείδησης, ιδιαίτερα των νέων (500-600 λέξεις).

Μονάδες 50

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το δοκίμιο αναλύει την αναγκαιότητα του «κοινωνικού ανθρωπισμού» στη σύγχρονη εποχή που δεσπόζει ο ατομικισμός. Ο ανθρωπισμός επικράτησε ως αξία στην Αναγέννηση και συνέβαλλε στην πρόοδο, ωστόσο βαθμιαία εξελίχθηκε σε ατομισμό· το άτομο και όχι ο «πολίτης» κυριάρχησε ως πρότυπο, γεγονός που εντοπίστηκε και στηλιτεύθηκε από τους πνευματικούς ανθρώπους. Επείγει, λοιπόν, να ανανεωθεί το περιεχόμενο του ανθρωπισμού, να απαλλαγεί από τον ατομισμό και να απλωθεί «πέραν του ατόμου» κατά τον Ελύτη. Ο τρόπος για να γίνει αυτό είναι ο εγκοινωνισμός του ατόμου, η διαπαιδαγώγησή του στην αξία της συνύπαρξης, της ομαδικότητας, χωρίς βέβαια η ομάδα να εκφυλιστεί σε μάζα. Αλλιώς ελλοχεύει η απώλεια της ανθρωπιάς.

B1.

«Ο άνθρωπος είναι συνάνθρωπος, αλλιώς καταντά απάνθρωπος»

Ο άνθρωπος είναι από τη φύση του προορισμένος να ζει μέσα στην ομάδα, να ζει με τους άλλους. «Ζώο πολιτικό» κατά τον Αριστοτέλη, κατόρθωσε να αναδειχθεί ως κυρίαρχο ον του πλανήτη γιατί δημιούργησε πόλεις και έγινε πολίτης, γιατί επινόησε το λόγο που έχει πρωτίστως κοινωνικό χαρακτήρα, την επικοινωνία. Μέσα από τον άλλο, μέσα από την πορεία από το «εγώ» στο «εμείς» ο άνθρωπος διαμορφώνει το πρόσωπό του. Αντίθετα αν αρνηθεί τον κοινωνικό του εαυτό, αν απομονωθεί χάνει το πρόσωπό του· είναι «ή θεός ή θηρίο», κάτι ανώτερο ή κάτι κατώτερο και όχι ανθρώπινο.

B2.

Η επίκληση στην αυθεντία εντοπίζεται σε δύο σημεία του κειμένου όπου επιλέγονται αποσπάσματα από λογοτεχνικά κείμενα.

Το πρώτο προέρχεται από τον Ντοστογιέφσκι «Όλοι στον αιώνα μαςέως...ν' απωθείται από αυτούς» και στηλιτεύει τον ατομικισμό.

Το δεύτερο απόσπασμα προέρχεται από κείμενο του Οδυσσέα Ελύτη «Το καίριο στη ζωήέως...αδυνατεί να το υπερβεί», όπου δηλώνεται επιγραμματικά η αναγκαιότητα υπέρβασης του ατομισμού.

B3.

να καταστεί: να γίνει

ατόπημα: λάθος, σφάλμα, παραλογισμός
να υπερβεί: να ξεπεράσει
να αποποιηθεί: να αρνηθεί
επιταγή: ανάγκη, εντολή

B3.

Το α' πληθυντικό εξυπηρετεί πολλαπλά το ύφος και το είδος του κειμένου:

- το εντοπιζόμενο πρόβλημα αντιμετωπίζεται ως συλλογικό και όχι ως ατομικό
- εναρμονίζεται με τον κύριο προβληματισμό: την ανάκτηση της συλλογικότητας και της συνύπαρξης
- διατηρεί την ευγένεια και την ευπρέπεια του κειμένου και προφυλάσσει από το διδακτισμό

Γ.

«ΠΕΡΑΝ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τον τελευταίο καιρό πολλαπλασιάζονται οι πρωτοβουλίες με τις οποίες η κοινότητα προσπαθεί να δράσει συλλογικά και να αντιμετωπίσει την κοινή μοίρα. Μη κυβερνητικές οργανώσεις, σύλλογοι, σωματεία αλλά και εθελοντές προσπαθούν να ανακουφίσουν τον ανθρώπινο πόνο, να βρουν διεξόδους σε συλλογικά προβλήματα –για παράδειγμα την οικολογική κρίση, τη βοήθεια σε πάσχοντες εντός και εκτός συνόρων.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Τέτοιες προσπάθειες πρέπει να προβάλλονται και να ενισχύονται καθώς αποτελούν υγιή έκφραση της συμμετοχής στα κοινά.

- συνιστούν έμπρακτη εκδήλωση της ανθρωπιάς μας
- λειτουργούν συνεκτικά στην ομάδα
- βοηθούν στη συγκρότηση όποιου συμμετέχει
- διευρύνουν και στηρίζουν το αίσθημα ευθύνης
- αποτελούν δημιουργική έκφραση, δίνουν νόημα και περιεχόμενο στη ζωή
- είναι ουσιαστική μορφή πολιτικής δράσης
- συντελούν στην αποτελεσματική πρόληψη, αντιμετώπιση και επίλυση προβλημάτων

Η κοινωνική υπευθυνότητα και συμμετοχή μπορεί και πρέπει να καλλιεργείται από τους φορείς αγωγής, ανάμεσα στους οποίους κυρίαρχος είναι το σχολείο, το εκπαιδευτικό σύστημα. Ωστόσο αρωγοί μπορούν να είναι η οικογένεια, τα ΜΜΕ, οι οργανώσεις που δραστηριοποιούνται κοινωνικά, οι πνευματικοί άνθρωποι.

- η οικογένεια, νωρίς, τονίζει την ευτυχία της συλλογικότητας· «διδάσκει» με τη στάση και τις επιλογές της
- τα ΜΜΕ προβάλλουν και στηρίζουν ανάλογες ενέργειες, ενώ οι πνευματικοί ηγέτες δείχνουν –με το λόγο και τη στάση τους- την ορθή πορεία

Το μεγάλο βάρος πέφτει στην εκπαίδευση που αποτελεί –ειδικά σήμερα- έναν από τους κυριότερους χώρους ζωής και ανάπτυξης του νέου ανθρώπου. Έχοντας γενικευθεί και γίνει καθολική η εκπαίδευση και διαθέτοντας επιστημονική οργάνωση αναδεικνύεται σε φορέα που διαμορφώνει καθοριστικά το νέο άνθρωπο.

- μέσα στους εκπαιδευτικούς χώρους πρέπει να ενισχυθούν οι μορφές συλλογικότητας, πχ. οι μαθητικές κοινότητες, οι οποίες πρέπει να αποκτήσουν περισσότερες και ουσιαστικότερες αρμοδιότητες
- αξιοποιούνται όλοι οι γνωστικοί τομείς· οι ιστορικές σπουδές, οι θετικές επιστήμες, τα κλασικά κείμενα, η λογοτεχνία. Μέσα από αυτά διδάσκεται το «χρημάτων πάντων μέτρον άνθρωπος», ότι η γνώση, η επιστήμη, η τέχνη τότε μόνον εκπληρώνουν τον προορισμό τους, όταν γίνονται και στοχεύουν στο καλό, στην ευτυχία του ανθρώπου. Όπως άλλωστε γράφει και ο Γ. Σεφέρης στην ομιλία του στη Στοκχόλμη στο μύθο του Οιδίποδα η απάντηση στο αίνιγμα ήταν «ο άνθρωπος» και χάλασε το τέρας. Και στην εποχή μας, που έχει πολλά τέρατα να αντιμετωπίσει το όπλο είναι η ανθρωπιστική συνείδηση
- η σχολική κοινότητα αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και συμμετέχει ενεργά στην κοινωνική ζωή. Εάν, για παράδειγμα χρειαστεί, σπεύδει να βοηθήσει σε περίπτωση φυσικής καταστροφής

- πέρα από αυτό υπάρχουν κίνητρα συμμετοχής: αδελφοποίηση με σχολεία και μαθητικές κοινότητες άλλων χωρών, «υιοθεσία» παιδιών από περιοχές του πλανήτη που βασανίζονται από τον πόλεμο, τη βία, το λιμό.....

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ανθρωπιστική συνείδηση κρατά καθαρό το ανθρώπινο πρόσωπο· καμία άλλη γνώση ή δεξιότητα δε σώζει την ψυχή του νέου ανθρώπου όσο η δύναμη να καθρεφτίζεται στα μάτια του άλλου, να ολοκληρώνει την πορεία από το «εγώ» στο «εσύ» και ιδίως στο «εμείς».